

УДК 159.922.7:004

Ховрич М. О.ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-1494-4550>Завідувач кафедри технологічної освіти та інформатики,
кандидат педагогічних наук, доцент.Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: n.khovrich@gmail.com**Міткевич М. О.**

Студентка магістратури технологічного факультету

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: mitkevictarina92@gmail.com**КОМП'ЮТЕРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ
ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА***У статті досліджується проблема комп'ютерної залежності учнів старшої школи.****Мета дослідження** провести теоретичний аналіз проблеми комп'ютерної залежності учнів старшої школи, визначити основні ознаки та причини її виникнення.****Методологія дослідження** включає загальнотеоретичні методи: аналіз і синтез педагогічної, психологічної, соціологічної літератури з проблеми дослідження; порівняння, систематизація, узагальнення, інтерпретація наявних теоретичних підходів та емпіричних результатів; аналітична індукція як прийом для формування універсальних тверджень про суть та особливості комп'ютерної залежності.****Наукова новизна** полягає в первинному узагальненні досліджень проблеми комп'ютерної залежності як психолого-педагогічної проблеми.****Висновки.** У процесі проведеного теоретичного дослідження проблеми комп'ютерної залежності старшокласників визначено:**проблема «комп'ютерна залежність» на сьогодні мало досліджена, а результати досліджень часто протилежні.**Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити основні причини виникнення інтернет-адикції у старшокласників та її ознаки. Кваліфікаційні ознаки психологічної залежності від комп'ютера можна покласти в основу діагностичної методології, якої на даний момент потребують шкільні психологи, педагоги, соціально-психологічні служби, батьки, стурбовані надмірним захопленням дітей кібернетичним простором.**Особливістю комп'ютерної залежності є те, що це не хімічна залежність, вона не приводить до фізичного руйнування організму. З іншого боку, якщо для формування традиційних видів залежності проходять роки, то для комп'ютерної цей термін досить короткий.**Одним із важливих факторів виникнення комп'ютерної залежності є соціальний: недостатня увага та безпосередня участь батьків у вихованні дітей, зменшення часу безпосереднього, живого спілкування з дітьми.**Дієвим засобом запобігти комп'ютерній залежності є формування у старшокласників розуміння ролі та місця інформаційних засобів у житті, навчання їх сприймати комп'ютер як засіб для здійснення власної творчості, а не спробу втекти від реальної дійсності у яскравий динамічний простір, де можна відпочити від негараздів життя.**Використання старшокласниками комп'ютера повинно бути дозовано в часі, сприяти формуванню інтересу переважно до інформаційних систем та розвиваючих ігор.***Ключові слова:** комп'ютер, інтернет, комп'ютерна адикція, старшокласники.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження. Про алкогольну та наркотичну залежність часто говорять практично всі засоби масової інформації. А ось про комп'ютерну згадують набагато рідше. Але вона існує. Особливо серед учнів, які проводять значну частину свого часу у віртуальному світі, нехтуючи навчанням, друзями, здоров'ям. Можна стверджувати, що наприкінці ХХ ст. виникла і поширилася нова форма залежності – комп'ютерна.

Сьогодні комп'ютер – повсякденність дитини, звична та буденна річ. У той же час, для батьків і педагогів комп'ютер може стати великою проблемою, адже він не такий безпечний, як видається на перший погляд, оскільки він не дає дитині повноцінного спілкування з однолітками, суттєво змінює психо-фізіологічний стан і т.п.

Феномен комп'ютерної залежності досліджували психологи, лікарі, педагоги, соціологи: Н. Бугайова, Ф. Василіук, А. Войскунський, Р. Грановська, І. Гольдберг, М. Гріффітс, Е. Горлова, Т. Дуброва, Л. Єрґієва, А. Єгоров, Н. Кузнєцова, О. Лисенко, Н. Левшунова, О. Макаренко, С. Фадєєва, Р. Фольберг, О. Фрейдман, А. Чамберс, Г. Чайка, Т. Шибутані, М. Шотон, К. Янг та інші.

Комп'ютер перестав бути просто засобом для зберігання й передачі надвеликих обсягів інформації, він перетворився на сферу життя величезної кількості людей. Дослідження показують, що найбільше від комп'ютерної залежності потерпають саме учні старшої школи.

Мета дослідження – провести теоретичний аналіз проблеми комп'ютерної залежності учнів старшої школи, визначити основні ознаки та причини її виникнення.

Методологія дослідження включає загальнотеоретичні методи: аналіз і синтез педагогічної, психологічної, соціологічної літератури з проблеми дослідження; порівняння, систематизація, узагальнення, інтерпретація наявних теоретичних підходів та емпіричних результатів; аналітична індукція як прийом для формування універсальних тверджень про суть та особливості комп'ютерної залежності.

Наукова новизна полягає в первинному узагальненні досліджень проблеми комп'ютерної залежності як психолого-педагогічної проблеми.

Результати дослідження. Перш за все необхідно розглянути поняття «комп'ютерна залежність». Слід зазначити, що у західній науковій літературі цей феномен одержав назву Internet Addiction Disorder (IAD) – «Інтернет-адиктивний розлад» або інтернет-адикція. Адикція (англ. Addiction залежність, згубна звичка, звикання) визначається в широкому сенсі нав'язлива потреба людини в певній діяльності. Термін часто вживається для таких явищ, як лікарська залежність, наркоманія, але тепер більше застосовується не до хімічних, а до психологічних залежностей, наприклад, поведінкових, прикладами яких можуть служити: інтернет-залежність, ігроманія, шопоголізм, психогенне переїдання, фанатизм і т.п. Отже, комп'ютерну залежність можна ідентифікувати як комп'ютерну адикцію.

Комп'ютерна залежність поділяється на два основні види – це залежність від комп'ютерних ігор та інтернет-залежність.

Розглянемо більш конкретно кожний із видів комп'ютерної залежності. Комп'ютерна гра – комп'ютерна програма, що служить для організації ігрового процесу, зв'язку з партнерами по грі, або сама виступає в якості партнера. Комп'ютерні ігри можуть створюватися на основі фільмів і книг. З 2011 року комп'ютерні ігри офіційно визнані в США окремим видом мистецтва. З іншого боку – це вид ігрової діяльності із застосуванням мультимедійних технологій, а також технології віртуальної або, інакше кажучи, альтернативної реальності.

У той же час у людини, особливо у підлітків та молоді, дуже швидко розвивається залежність від комп'ютерних ігор, яка за своїм впливом на особистість ідентична алкогольній та наркозалежності.

Термін «інтернет-залежність» вперше був запропонований американським лікарем А. Голдбергом. Під цим поняттям він розумів непереборне бажання до інтернету, що характеризується «згубною дією на побутову, навчальну, соціальну, робочу, сімейну, фінансову сфери діяльності». За ступенем виходу з реальності інтернет-залежність дуже нагадує потяг до наркотиків, алкоголю, азартних ігор. Згідно з дослідженнями американських учених, 6-8% користувачів інтернету вже мають дану патологію, адже багато хто використовує його не тільки для роботи або навчання, але і ведуть листування, користуються сайтами, призначеними для розваг [2].

Слід зазначити, що проблема інтернет-залежності на сьогодні мало досліджена, а результати часто протилежні. Так, за даними різних досліджень інтернет-залежними сьогодні є близько 6-10% серед західних користувачів мережі і 2-6% серед російських та українських, серед яких більше ніж 70 відсотків школярі 13-16 років. Однак А. Войскунський у своїй книзі «Психологічні дослідження феномену інтернет-адикції» пише наступне: «Усі ці цифри абсолютно недостовірні. Вони ні про що не говорять. Тому що це звичайні інтернет-опитування, що складаються з невеликого числа питань. Відповідають на такі опитувальники жартівники, ті, хто вважає себе інтернет-залежними, і багато людей, що не вважають себе інтернет-залежними. Це не репрезентативне опитування «населення» інтернету. Достовірних опитувань поки ніхто не проводив. Тому цифра 6 відсотків мало що означає. Я вважаю, що якщо залежність існує, то залежних набагато менше» [3].

Термін «інтернет-залежність» часто трактується дуже широко і означає велику кількість проблем поведінки. Основні типи поведінки, що були виділені в процесі дослідження, характерні саме в підлітковому середовищі, в інших «вікових» групах деяких може просто не існувати [1]:

1. Кіберсексуальна залежність – нездолане бажання до відвідування порносайтів, обговорення сексуальної тематики в чатах чи спеціальних телеконференціях «для дорослих».

2. Пристрасть до віртуального спілкування та віртуальних знайомств – надмірна кількість знайомих і друзів у мережі, великі об'єми листування, постійна участь у форумах.

3. Нав'язлива «фінансова» потреба у мережі – гра в онлайнві ігри (як азартні так і рольові), постійні покупки чи участь в інтернет-аукціонах.

4. Інформаційне перевантаження (нав'язливий web-серфінг) – нескінченні подорожі по мережі, пошук інформації по базах даних і пошуковим сайтам.

На сьогоднішній день в Україні не існує психологічного чи психіатричного діагнозу «Інтернет-» чи «комп'ютерної» залежності. В останню версію «Діагностичного і статистичного посібника з психічних розладів» (DSM-IV), що встановлює стандарти класифікації типів психічних хвороб, не ввійшла жодна з цих категорій [3].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити основні причини виникнення інтернет-адикції у старшокласників (підлітків) та її ознаки: а) відсутність навичок самоконтролю; б) учень не може самостійно контролювати свої емоції, визначати перспективу, прораховувати ситуацію; в) відсутність контролю з боку батьків, невміння самостійно організувати своє дозвілля; г) дефіцит спілкування в сім'ї; д) незнання правил психогігієни взаємодії з комп'ютером; е) прагнення замінити комп'ютером спілкування з близькими людьми; є) прагнення піти від труднощів реального світу у віртуальний світ; ж) батьки не усвідомлюють дорослішання дитини і не змінюють стиль спілкування з нею; з) дитині вдома не комфортно, оскільки у неї немає особистого простору, де б вона почувала себе хазяїном; и) низька самооцінка і невпевненість учня у своїх силах, залежність її думки від оточення; і) замкнутість дитини, її неприйняття однолітками; й) наслідування, відхід з реальності услід за друзями.

Головними ознаками початку залежності є: а) небажання залишати роботу або гру на комп'ютері; б) роздратування через вимушені відволікання; в) нездатність або небажання спланувати заздалегідь кінець роботи або гри на комп'ютері; г) надмірні грошові витрати на постійне оновлення програмового забезпечення та пристроїв комп'ютера; д) забування про домашні справи, навчання, домовленості, зустрічі тощо упродовж роботи або гри на комп'ютері; е) нехтування власним здоров'ям, гігієною й сном на користь спілкування з комп'ютером; є) готовність задовольнитися нерегулярним, випадковим харчуванням, не залишаючи комп'ютера; ж) відчуття емоційного піднесення під час роботи або гри на комп'ютері; з) зловживання кавою та іншими психостимуляторами; и) обговорення комп'ютерної тематики з усіма, хто хоча б трохи розуміється на цьому [3].

Наведені кваліфікаційні ознаки психологічної залежності від комп'ютера можна покласти в основу діагностичної методики, якої на даний момент потребують шкільні психологи, педагоги, соціально-психологічні служби, батьки, стурбовані надмірним захопленням дітей кібернетичним простором.

Аналіз наукових публікацій показує, що зараз, в основному, говорять про вплив комп'ютерної залежності на психічний розвиток та ведуть дискусії навколо цього питання, чого саме більше у взаємодії людини з комп'ютером: позитиву чи негативу.

Відомий психолог *Ф. Василюк* пише: «Індустрія віртуалістики створила ціле покоління нервових хлопців, героїв комп'ютерних ігор, для яких інформаційна комп'ютерна реальність є дійсністю в більшій мірі, ніж реальність тілесно-матеріальна» [3].

Особливістю інтернет-залежності є те, що це не хімічна залежність, тобто вона не приводить до руйнування організму. З іншого боку, якщо для формування традиційних видів залежності вимагаються роки, то для інтернет-залежності цей термін різко скорочується. За даними К. Янг 25% залежних придбали залежність протягом півроку після початку роботи в інтернеті, 58% – протягом другого півріччя, а 17% – за рік. Крім того, якщо довготривалі наслідки залежності від алкоголю та наркотиків добре досліджені, то стосовно інтернет-адикції відсутня можливість довготривалого спостереження [2].

Ознайомлення з комп'ютером, зазвичай, починається в школі, але часто батьки намагаються навчити своїх дітей користуватися цим модним технічним пристроєм якомога раніше, щоб вони не відставали від ровесників.

За даними американських учених, 31% дітей від 3-х років уміють користуватися комп'ютером, спостерігається тенденція до зниження віку. Результати анкетування у країнах пострадянського простору показали, що 80% учнів 5-7 класів загальноосвітніх шкіл захоплюються комп'ютерними іграми, причому багато хто з 10-12річних підлітків має вже ігровий досвід 4-6 років [2].

Учні зі стажем користування комп'ютером від 8 місяців до 2-х років регулярного навантаження до 12 годин на добу, як правило, вже мають виразну девіантну поведінку, причому більшість із них потребує лікування та проведення психокорекційної роботи. Проблеми, спричинені психологічною залежністю учнів від комп'ютера, ускладнюються тим, що на даному етапі вивчення комп'ютерної адикції лікувальна та психокорекційна робота дає повне виліковування лише у 52% [1].

Низький показник виліковування від даного типу залежності свідчить про надзвичайно важливу роль профілактики психічних розладів, яка повинна мати у своєму арсеналі, крім роз'яснювальної роботи з підлітками про наслідки надмірного захоплення комп'ютерною діяльністю, ще й способи оцінювання ступеня захопленості комп'ютерними іграми та інтернетом й методи виявлення початкової стадії формування залежності від комп'ютера [4].

Доктор М. Орзак виділяє не тільки психологічні, але і фізичні симптоми, до яких відносить [2]: враження нервових стовбурів руки, пов'язане з тривалою перенапругою м'язів; оніміння пальців руки, що тримає «мишку»; сухість та різь в очах; головні болі по типу мігрені; болі в спині; нерегулярне харчування, пропуск прийомів їжі; зневага до особистої гігієни; розлад сну, зміна режиму сну.

Учні старшої школи – найбільш уразлива категорія користувачів інтернету. Явище, коли дванадцятирічна дитина вже має шестилітній «стаж» гравця, тепер мало кого здивує, але занепокоїть. До

того ж, на сполох слід бити ще й тому, що комп'ютер з усіма його можливостями вже стає не просто надмірним захопленням, а залежністю.

На виникнення комп'ютерної залежності впливають і соціальні причини. Батьки вважають, що зручно усадити дитину за комп'ютер на необмежений час, радіють її захопленню новою іграшкою і своєму тимчасовому звільненню від батьківських обов'язків. Унаслідок різноманітних соціально-економічних причин часто батьки віддають перевагу заповненню дозвілля дитини комп'ютерними іграми перед іншими способами, що потребують значних грошових витрат і безпосередньої участі батьків (спорт, мандри, заняття різними видами мистецтва тощо).

Найбільше учні піддаються залежності від комп'ютерних «рольових» ігор, особливо завдяки високій динамічності подій у них. Логіка гри, як правило, побудована таким чином, щоб змусити суб'єкта не відволікатись і сприймати гру від початку до кінця як єдиний процес. Повне заглиблення в гру створює в гравця ефект співучасті у складному процесі, що існує лише для нього.

Під час першої ж гри людина одержує величезне задоволення, яке їй хочеться відчувати знов і знов. Зрозуміло, що здатність до максимального заглиблення в комп'ютерні ігри використовують розробники програмового забезпечення ігор, щоб одержувати якнайбільші прибутки від збуту свого продукту. На відміну від програмового забезпечення, призначеного для наукової й практичної діяльності, пов'язаної з комп'ютерами, ігрова індустрія більш швидкими темпами постачає все досконаліші комп'ютерні ігри [5].

Необхідно зауважити ще одну особливість взаємодії дитини з комп'ютером: на відміну від занять спортом або рухових ігор, грати з комп'ютером можна набагато довше, оскільки фізичне навантаження на м'язи тіла мінімальне, й відчуття втоми, яке сигналізує про вичерпаність сил, з'являється значно пізніше, ніж під час гри, наприклад, у футбол.

Якщо довго сидіти за комп'ютером, втрачається живий контакт з людьми, будь-які відчуття, людина просто заглиблюється у себе. Особливо це стосується дітей, у яких ще не відпрацьовані зв'язки з людьми. Батькам слід контролювати цей процес і не йти на поводу у дітей, адже від цього залежить те, як їхні діти зможуть у подальшому спілкуватися з людьми, взаємодіяти і домовлятися з ними. Рідним треба прагнути розвинути зацікавленість дитини до того чи іншого виду діяльності, щоб не бути для неї нянькою у майбутньому, вчити практичному спілкуванню вже сьогодні. У цій справі багато що залежить й від авторитету батьків, які повинні показувати приклад. І якщо вони кажуть, що можна сидіти за комп'ютером не більше години, то так повинні робити й самі.

Від практикуючих психіатрів все частіше поступають дані про збільшення кількості пацієнтів, основні скарги яких пов'язані з впливом інтернету.

Інтернетом користується більше одного мільярда осіб на Землі. І це не межа. Як і немає межі поширенню цього нового лиха людства, подібного до алкоголізму або наркоманії – інтернет-залежності. Цивілізація «подарувала» нам ще одну хворобу й зовсім нове явище в психіатрії – інтернет-психози. Розвинені країни стали усе більше говорити про цю проблему. У світовій практиці вже є випадки, коли дитина сидить у мережі, не виходячи з кімнати кілька днів, вона переходить у прострацію, її свідомість відключається й настає летальний кінець. Дитина помирає від мозкової недостатності. Вона усе ще стукає по клавішах, але її мозок уже відмирає [5].

В Україні даних про інтернет-психози немає. Більшість із них – це приховані випадки адикції (залежності). Наприклад, у Нідерландах 10 тисяч наркоманів і 40 тисяч інтернет-залежних. Тобто на кожного наркозалежного пацієнта припадає чотири залежних від інтернету. І якщо таке співвідношення спроекувати на Україну, то вийдуть страшні цифри [1].

Таким чином, кібернетичний простір, завдяки своїм величезним можливостям зацікавити людину, та деякі соціально-економічні чинники створюють передумови виникнення комп'ютерної залежності в суб'єкта.

Висновки. В процесі проведеного теоретичного дослідження проблеми комп'ютерної залежності старшокласників визначено:

1. «Комп'ютерна залежність» у науковій літературі ідентифікується як комп'ютерна адикція. Вона поділяється на два основні види – це залежність від комп'ютерних ігор та інтернет-залежність. Комп'ютерна залежність на сьогодні мало досліджена, а результати досліджень часто протилежні.

2. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити основні причини виникнення інтернет-адикції у старшокласників та її ознаки. Кваліфікаційні ознаки психологічної залежності від комп'ютера можна покласти в основу діагностичної методики, якої на даний момент потребують шкільні психологи, педагоги, соціально-психологічні служби, батьки, стурбовані надмірним захопленням дітей кібернетичним простором.

3. Особливістю комп'ютерної залежності є те, що це не хімічна залежність, вона не приводить до фізичного руйнування організму. З іншого боку, якщо для формування традиційних видів залежності проходять роки, то для комп'ютерної цей термін досить короткий.

4. Зарубіжні дослідження свідчать про низький показник виліковування від даного типу залежності, що вимагає особливої уваги звернути на профілактику даного процесу.

5. Одним із важливих факторів виникнення комп'ютерної залежності є соціальний: недостатня увага та безпосередня участь батьків у вихованні дітей, зменшення часу безпосереднього, живого спілкування з дітьми.

6. Дієвим засобом запобігти комп'ютерній залежності є формування у старшокласників розуміння ролі та місця інформаційних засобів у житті, навчити їх сприймати комп'ютер як засіб для здійснення власної творчості, а не спробу втекти від реальної дійсності у яскравий динамічний простір, де можна відпочити від негараздів життя.

7. Використання старшокласниками комп'ютера повинно бути дозовано в часі, сприяти формуванню інтересу переважно до інформаційних систем та розвивальних ігор.

References

1. Бабаева Ю., Войскунский А., Смыслова О. Интернет: влияние на личность. *Гуманитарные исследования в Интернете* / Под ред. А. Войскунского. Москва : Можайск-Терра, 2000. 431 с.
Babayeva, Y., Viyskunskiy, A. (Ed), & Smyslova O. (2000). Internet: vliyaniye na lichnost. [Internet: Influence on personality]. *Gumanitarnyye issledovaniya v internete – Humanitarian research on the Internet*. Moscow, Russia : Mozhausk-Terra.
2. Балонов И. М. Компьютер и подросток. Москва, 2002. 58 с.
Balonov, I. (2002). Computer i podrostok [Computer and teenage]. Moscow, Russia: Prosveshchenie.
3. Войскунский А. Е. Феномен зависимости от Интернета: *Гуманитарные исследования в Интернете*. Москва, 2000. С. 100–131.
Voyskunsky, A. E. (2000). Fenomen zavusumosti ot interneta [Phenomenon of dependence on the Internet]. *Gumanitarnyye issledovaniya v internete – Humanitarian research on the Internet*, 1, 100–131.
4. Макаренко О., Пустова О. Соціалізація підлітків та комп'ютерна залежність. *Наукові записки НаУКМА*. 2007, Т. 71, С. 23-27. Серія: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота.
Makarenko, O., Pustova, O. (2007). Sotsializatsiia pidlitkiv ta computerna zalezhnist [Teenagers' socialisation and computer addiction]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Kyievo-Mohylianska Akademiia" – Scientific notes of the National University "Kyiv-Mohyla Academy"*. (Vol.71). 23-27. Serij : Pedagogichni, psuhologicni nauku ta sozialna robota.
5. Бондаренко С. В. Социальная система киберпространства как новая социальная общность. *Научная мысль Кавказа. Приложение*, 2002. №12 С. 32–39.
Bondarenko, S. V. (2002). Sotsialnaya sistema kiberprostranstva kak novaya sotsialnaya obshchnost [Social system of cyberspace as a new social community]. *Nauchnaya mysl Kavkaza. Prilozheniye – The scientific thought of the Caucasus. Application*, 12, 32–39.

Khovrich M.

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-1494-4550>
Head of the Department of Technological Education and Information Technologies,
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: n.khovrich@gmail.com

Mitkevich M.

Master`s degree applicant at the Faculty of Technologies,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: mitkevichmarina92@gmail.com

COMPUTER ADDICTION AMONG SENIOR PUPILS AS A PSYCHOLOGICAL PEDAGOGICAL PROBLEM

This article deals with the problem of computer addiction among senior pupils.

The computer has ceased to be simply a means of storing and transmitting enormous volumes of information; it has become a sphere of life of a huge number of people. Research shows that senior pupils suffer from computer addiction mostly.

Key words: computer, internet, computer addiction, senior pupils.

The purpose of the study is to conduct a theoretical analysis of the problem of computer addiction among senior pupils, to identify the main features and causes of its occurrence.

The methodology of the study includes general theoretical methods: analysis and synthesis of pedagogical, psychological, sociological literature on the research problem; comparison, systematization, generalization, interpretation of available theoretical approaches and empirical results; analytical induction as a way to the formation of universal statements about the essence and peculiarities of computer addiction.

Scientific novelty consists in the initial generalization of the research of the problem of computer addiction as a psychological pedagogical problem.

Conclusion. In the course of the theoretical study of the problem of senior pupils' computer addiction, it was determined:

The problem of "computer addiction" has been studied little currently, and research results are often opposite.

The analysis of psychological and pedagogical literature allowed to highlight the main causes of the emergence of Internet addiction in senior pupils and its features. The qualification signs of psychological addiction to the computer can be used as the basis for the diagnostic technique, which at present school psychologists, educators, social psychological services, parents need, they are concerned about the excessive passion of children for cybernetic space.

The peculiarity of computer addiction is that it is not a chemical dependence, it does not lead to physical destruction of the organism. On the other hand, if for the formation of the traditional types of dependence years pass, then for a computer, this term is rather short.

One of the important factors in the emergence of computer addiction is social: insufficient attention and direct involvement of parents in the upbringing of children, reducing the time of direct, live communication with children.

An effective means of preventing computer addiction is the formation of understanding of the role and place of information tools in life by senior students, to teach them to perceive the computer as a tool for the implementation of their own creativity, rather than an attempt to escape from reality to a vibrant dynamic space where you can relax from the life hardships.

The use of a computer by senior students should be time-limited, to foster interest in predominantly information systems and developing games.

Key words: *computer, internet, computer addiction, senior pupils.*

Стаття надійшла до редакції 01.05.2019 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор А. А. Давиденко